

Sygn. akt I ACa 46/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 11 października 2016 r.

Sąd Apelacyjny w Katowicach I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący :	SSA Piotr Wójtowicz (spr.)
Sędziowie :	SA Joanna Naczyńska SA Ewa Solecka
Protokolant :	Agnieszka Szymocha

po rozpoznaniu w dniu 11 października 2016 r. w Katowicach

na rozprawie

sprawy z powództwa L. B.

przeciwko Skarbowi Państwa - Prezesowi Sądu Okręgowego w (...)

o zapłatę

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Okręgowego w Katowicach

z dnia 4 grudnia 2015 r., sygn. akt II C 738/15,

1) oddala apelację;

2) zasądza od powoda na rzecz Skarbu Państwa-Prokuratorii Generalnej Skarbu Państwa 1 000 (tysiąc) złotych z tytułu kosztów postępowania apelacyjnego;

3) przyznaje od Skarbu Państwa (Sądu Okręgowego w Katowicach) na rzecz radcy prawnego I. Z. 4 428 (cztery tysiące czterysta dwadzieścia osiem) złotych, w tym 828 (osiemset dwadzieścia osiem) złotych podatku od towarów i usług, z tytułu wynagrodzenia za nieopłaconą pomoc prawną udzieloną powodowi z urzędu w postępowaniu apelacyjnym.

SSA Ewa Solecka	SSA Piotr Wójtowicz	SSA Joanna Naczyńska
-----------------	---------------------	----------------------

Sygn. akt I ACa 46/16

UZASADNIENIE

Powód wniósł o zasądzenie na jego rzecz od pozwanego 100000,-zł z tym uzasadnieniem, że wskutek czynności podejmowanych w sprawie II Kp 284/15 Sądu Rejonowego w B. doznał uszczerbku, który winna mu zrekompensować dochodzona suma pieniężna, a szkody swej upatrywał w tym, że nie mógł złożyć w ramach postępowania karnego przeciwko lekarzom pozwu cywilnego.

Pozwany wniósł o oddalenie powództwa oraz o zasądzenie od powoda na jego rzecz kosztów procesu i zarzucił, że na przeszkodzie uwzględnieniu żądania pozwu stoi brak przewidzianych w art. 417§1 k.c. i w art. 417¹§2 k.c. przesłanek.

Zaskarżonym wyrokiem Sąd Okręgowy oddalił powództwo oraz orzekł o kosztach i przytoczył następujące motywy swego rozstrzygnięcia:

Postanowieniem z 22 kwietnia 2013 r., wydanym w sprawie RSD 1189/14, umorzone zostało dochodzenie w sprawie narażenia powoda przez lekarzy z Poradni (...) przy Szpitalu (...) w B. od 20 września 2010 r. do października 2014 r. na bezpośrednie niebezpieczeństwo utraty życia albo ciężkiego uszczerbku na zdrowiu. W dniu 30 kwietnia 2015 r. postanowienie to zatwierdzone zostało przez Prokuratora Rejonowego w B. (sygn. akt 1 Ds. 101/15).

Postanowieniem z dnia 4 września 2015 r., wydanym w sprawie o sygnaturze II Kp 284/15, Sąd Rejonowy w B. nie uwzględnił zażalenia na postanowienie o umorzeniu dochodzenia i zaskarżone przez powoda postanowienie utrzymał w mocy.

Podstawy prawnej (ewentualnej) odpowiedzialności pozwanego poszukiwać należało w przepisach kształtujących odpowiedzialności deliktową Skarbu Państwa. Przesłankami odpowiedzialności deliktowej, które muszą być spełnione kumulatywnie, są: powstanie szkody, zdarzenie, z którym ustawa łączy obowiązek odszkodowawczy oznaczonego podmiotu oraz związek przyczynowy pomiędzy owym zdarzeniem a szkodą. Wykazanie zaistnienia tych przesłanek spoczywa na powodzie.

Działanie (lub zaniechanie), pociągające za sobą odpowiedzialność cywilną, musi być bezprawne, czyli sprzeczne z szeroko rozumianym porządkiem prawnym, a więc z prawem lub zasadami współżycia społecznego. Jako zdarzenie sprawcze doznanego uszczerbku powód wskazał postanowienie Sądu Rejonowego w B. z dnia 4 września 2015 r. i ta podstawa faktyczna powództwa była w sprawie wiążąca.

Jeżeli do wydania tego postanowienia doszłoby z przekroczeniem przepisów prawa (przez organ nieuprawniony lub poza jego ustawowymi kompetencjami) odpowiedzialności Skarbu Państwa można by upatrywać w normie art. 417§1 k.c., taka sytuacja jednak w sprawie nie zaistniała. Postanowienie o utrzymaniu w mocy postanowienia o umorzeniu dochodzenia wydane zostało wszak przez organ właściwy i kompetentny w rozumieniu art. 329§1 i §2 k.p.k. w związku z art. 437§1 k.p.k. i art. 465§1 k.p.k., a działanie na podstawie obowiązujących przepisów nie jest działaniem bezprawnym. Wydanie kwestionowanego postanowienia mieściło się zatem we właściwym dla podejmowanych w ramach postępowania karnego w jego fazie przygotowawczej czynności procesowych porządku prawnym i nie wykraczało poza określony w art. 297 k.p.k. cel i zakres tego postępowania.

Podstaw odpowiedzialności pozwanego powód upatruje raczej w nietrafności zawartego w kwestionowanym postanowieniu rozstrzygnięcia, a więc wywodzi ją z art. 417¹§2 k.c. zezwalającym na kierowanie przeciwko Skarbowi Państwa roszczeń w razie wyrządzenia szkody przez wydanie niezgodnego z prawem prawomocnego orzeczenia. Niezgodność taka jednak, co do zasady, nie może być przedmiotem samodzielnych ustaleń sądu w procesie o naprawienie szkody, z pominięciem zasad i trybu postępowania zastrzeżonego do kontroli prawomocnych orzeczeń. W przypadku rozstrzygnięć zapadających w postępowaniu karnym stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia sądowego może nastąpić bądź w trybie wznowienia postępowania (art. 540 i następane k.p.k.), bądź w wyniku rozpoznania kasacji. Skoro powód nie dysponuje orzeczeniem, z którego wynikałaby niezgodność

postanowienia Sądu Rejonowego w B. z dnia 4 września 2015 r. z prawem, to brak jest przesłanki warunkującej zastosowanie normy art. 417¹§2 k.c.

Brak bezprawności działania pozwanego musiał prowadzić do oddalenia powództwa, bez konieczności badania pozostałych przesłanek odpowiedzialności odszkodowawczej w postaci szkody i związku przyczynowego. Sygnalnie zatem jedynie należy wskazać, że brak było podstaw do przyjęcia, iż po stronie powoda zaistniała szkoda wskutek niemożności wytoczenia powództwa cywilnego w toku postępowania karnego, umorzenie tego postępowania bowiem nie uniemożliwiało mu złożenia pozwu i dochodzenia swoich roszczeń w postępowaniu cywilnym.

Jako podstawę rozstrzygnięcia o kosztach przywołał Sąd normy art. 98 k.p.c. w związku z art. 99 k.p.c. oraz §6 pkt 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy udzielonej z urzędu.

W apelacji od opisanego wyżej wyroku powód podtrzymał tezę, że kwestionowane przezeń postanowienie Sądu Rejonowego w B. zapadło z naruszeniem prawa, zarzucił naruszenie przy wydawaniu skarżonego wyroku art. 417§1 i §2 k.c., art. 418§2 k.c. oraz art. 58§1 k.c. i w oparciu o tak sformułowany zarzut wniósł o „uchylenie” tego wyroku i zasądzenie na jego rzecz dochodzonej kwoty; zakwestionował też obciążenie go kosztami. Ustanowiony dla powoda w postępowaniu apelacyjnym pełnomocnik z urzędu podtrzymał zgłoszone w jego osobistej apelacji zarzuty, a nadto zarzucił obrazę ar. 5 k.p.c. i art. 212 k.p.c. oraz art. 102 k.p.c. W oparciu o dotychczasowe i nowe zarzuty wniósł o uchylenie wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi pierwszej instancji lub o zmianę wyroku w punkcie 2. przez nieobciążanie powoda kosztami, a na wypadek nieuwzględnienia żądania uchylenia wyroku – o nieobciążanie go kosztami postępowania apelacyjnego.

Pozwany wniósł o oddalenie apelacji i o zasądzenie na jego rzecz od powoda kosztów postępowania apelacyjnego.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja nie zasługuje na uwzględnienie.

Skarżący w apelacji (ani w tej osobistej, ani w jej uzupełnieniu przez profesjonalnego pełnomocnika) nie kwestionuje poczynionych przez Sąd Okręgowy ustaleń, które zresztą w sprawie niniejszej sprowadzają się do historii postępowania przygotowawczego oraz do niespornego faktu wydania przez Sąd Rejonowy w B. w dniu 4 września 2015 r. w sprawie o sygnaturze II Kp 284/15 postanowienia nie uwzględniającego jego zażalenia na zatwierdzenie przez prokuratora umorzenia dochodzenia i utrzymującego wydane w tym przedmiocie postanowienie w mocy. Za kwestionowanie ustaleń nie może w szczególności zostać uznane podniesienie zarzutu obrazę art. 5 k.p.c. i art. 212 k.p.c., ani bowiem udzielanie powodowi pouczeń, ani zadawanie mu pytań nie mogłyby wpłynąć na wynik postępowania dowodowego. Nie mogłyby też żadne pouczenia czy pytania doprowadzić do skutecznego dopoznania innych podmiotów, ewentualne roszczenia przeciwko gminie B. lub Szpitalowi (...) w B. nie mogłyby bowiem być wywodzone z tych samych zdarzeń faktycznych, które legły u podstaw powództwa przeciwko Skarbowi Państwa. Na marginesie tych zarzutów zasygnalizować warto nadto, że powód nie jest tak nieporadny, jak próbuje przedstawić to jego pełnomocnik, sprawa obecna nie jest bowiem pierwszą, jaka toczy się z jego inicjatywy, a jego przywoływane w piśmie pełnomocnika schorzenie (schizofrenia) nie jest tego rodzaju, by utrudniało mu formułowanie żądań.

W tej sytuacji poczynione przez Sąd Okręgowy ustalenia Sąd Apelacyjny może uznać za własne i uczynić je bazą dla własnych ocen materialnoprawnych.

Na tle prawidłowych ustaleń również prawidłowo zastosował Sąd Okręgowy prawo materialne; nie dopuścił się on w szczególności obrazę przywołanych w apelacji norm tego prawa.

Norma art. 58§1 k.c., w myśl której czynność prawna sprzeczna z ustawą lub mająca na celu obejście ustawy jest nieważna, w ogóle w sprawie niniejszej nie mogła mieć zastosowania, z samego jej brzmienia wynika bowiem, że reguluje ona kwestie związane z czynnościami prawnymi (a więc z czynnościami zdziałwanymi w obrocie cywilnym,

czyli z umowami lub z czynnościami jednostronnymi), nie zaś z realizacją przez powołane do tego organy imperium państwowego.

Z kolei art. 418 k.c. utracił moc z dniem 28 grudnia 2001 r. i od tego dnia nie istnieje już w polskim porządku prawnym. Jego aktualnie obowiązującym odpowiednikiem w zakresie przedmiotu postępowania w sprawie niniejszej jest przywołany przez Sąd Okręgowy art. 417¹§2 k.c. Stanowi on, że w razie wyrządzenia szkody przez wydanie prawomocnego orzeczenia naprawienia jej żądać można dopiero po stwierdzeniu we właściwym postępowaniu niezgodności tego orzeczenia z prawem. Niewątpliwie jest, że powód nie dysponuje stwierdzeniem niezgodności z prawem postanowienia Sądu Rejonowego w B. z dnia 4 września 2015 r., nie mógł zatem skutecznie dochodzić od Skarbu Państwa odszkodowania (nawet jeśli poniósłby jakąś szkodę) w związku z wydaniem prawomocnego orzeczenia. Kwestię tę zresztą Sąd Okręgowy obszernie i prawidłowo w motywach swego wyroku wyjaśnił, a powtarzanie użytych przezeń w tym zakresie argumentów jawi się jako zbędne.

Podobnie prawidłowo wyjaśnił Sąd Okręgowy w uzasadnieniu wyroku przyczyny, dla których kierowane przeciwko Skarbowi Państwa roszczenie powoda nie może znaleźć podstawy w normie art. 417§1 k.c., i w tym zatem przypadku powtarzanie jego argumentacji byłoby zbędne.

Co się z kolei tyczy mającej być wedle skarżącego również naruszoną normy art. 417§2 k.c., to nie może mieć ona w sprawie zastosowania, reguluje bowiem odpowiedzialność Skarbu Państwa za działania jednostki samorządu terytorialnego lub osoby prawnej, którym zlecono wykonywanie zadań z zakresu władzy publicznej, oczywiste jest tymczasem, że Sąd Rejonowy w B. nie jest ani jednostką samorządu terytorialnego, ani odrębną od Skarbu Państwa osobą prawną.

Rację wreszcie przyznać przyjdzie Sądowi Okręgowemu, że powód nie mógł ponieść przez zatwierdzenie umorzenia dochodzenia żadnej szkody, wydanie postanowienia tej treści nie pozbawiło go bowiem możliwości dochodzenia roszczeń przeciwko osobom, którym zarzuca nienależyte leczenie go, na zasadach ogólnych.

Nie sposób podzielić tezy skarżącego, jakoby dopuścił się Sąd Okręgowy uchybienia normie art. 102 k.p.c. Przede wszystkim stwierdzić należy, że – wbrew wywodom pełnomocnika powoda – nie miał Sąd ten żadnego obowiązku wyjaśniania przyczyn jej niezastosowania, jest to bowiem norma szczególna, dająca jedynie możliwość odstąpienia od płynącej z art. 98§1 k.p.c. zasady odpowiedzialności finansowej za wynik procesu; jedynie w przypadku uznania przezeń, że w sprawie zachodzą przesłanki nieobciążania strony przegrywającej kosztami, musiałyby on odstępstwo od zasady i zastosowanie normy szczególnej motywować.

Art. 102 k.p.c. zezwala na nieobciążanie strony przegrywającej kosztami tylko w wypadkach szczególnie uzasadnionych, co wskazuje na wyjątkowość zastosowania tej normy. Strona, która przez wytoczenie bezzasadnego powództwa generuje u przeciwnika powstanie kosztów (a, wbrew tezie pełnomocnika powoda, konieczność zapewnienia zastępstwa procesowego przez Prokuratorię Generalną Skarbu Państwa nie jest bezkosztowe), winna – co do zasady – koszty te mu zwrócić na podstawie art. 98§1 i § 3 k.p.c.; dotyczy to zwłaszcza takiej strony, która w wytaczanych wcześniej na podstawie tych samych zasłogi przeciwko Skarbowi Państwa procesach z przewidzianego w art. 102 k.p.c. już korzystała.

Z powyższych względów na podstawie art. 385 k.p.c. Sąd Apelacyjny orzekł jak w sentencji. Z uwagi na konieczność poniesienia przez powoda relatywnie wysokich kosztów postępowania pierwszoinstancyjnego i z uwagi na jego obiektywnie trudną sytuację materialną, uznał Sąd Apelacyjny za możliwe zastosowanie przy orzekaniu o kosztach postępowania apelacyjnego normy art. 102 k.p.c. i obciążenie powoda tymi kosztami jedynie częściowo.

Rozstrzygnięcie o kosztach udzielonej powodowi pomocy prawnej podstawę swą znajduje w normach §12 ust. 1 pkt 2, §6 pkt 6 i §2 ust. 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu.

SSA Ewa Solecka SSA Piotr Wójtowicz SSA Joanna Naczyńska